

The effect of adolescent-parent relationship enhancement program on adolescent perceived parental acceptance / rejection levels and family functions

Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul/red düzeylerine ve aile işlevlerine etkisi¹

**Hatice Epli Koç²
Canani Kaygusuz³**

Abstract

The aim of this research was to study the effect of adolescent-parent relationship enhancement program on adolescent perceived parental acceptance / rejection levels and family functions. The experiment group and control group of the research consist of 18 pairs of adolescent and parents.

In the study, Parental Acceptance-Rejection Questionnaire(PARQ/Child) was used and the Family Assessment Scale(FAD). Both the experiment and control groups were given these scale as pre-test and post-test. The sessions lasted approximately 120 minutes for 10 weeks. Nothing has been applied to the control groups. For the statistical analyses of the data, the “2x2 two way ANOVA for Repeated Measures” which is suitable for using with mixed designs was employed. In accordance with the findings gathered from the study, perceived parental rejection scores of adolescents in the experiment group were decreased more as compared with the adolescents in the control group. Moreover, perceived unhealthy family function scores of adolescents in the experiment group were decreased more as compared with the control group.

Keywords: Parent-Adolescent Relationship

Özet

Bu çalışmanın amacı, ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programı'nın ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları red düzeylerine ve aile işlevlerine etkisini araştırmaktır. Araştırmanın deney ve kontrol grubu toplam 18 ergen ve ebeveyn çiftinden oluşmaktadır. Araştırmada Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRO/Çocuk) ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına bu ölçekler ön-test ve son-test olarak uygulanmıştır. Oturumlar yaklaşık 120 dakika olmak üzere 10 hafta sürmüştür. Kontrol grubu ile herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Verilerin analizinde mixed (karışık) desenlerde kullanılması uygun bir teknik olan “Tekrarlanmış Ölçümler için 2x2 İki Faktörlü ANOVA” tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ergen ebeveyn ilişki geliştirme programı'na katılan ergenlerin (deney grubu) ebeveynlerinden algıladıkları red puanlarında, bu programa katılmayan ergenlerin (kontrol grubu) ebeveynlerinden algıladıkları red puanlarına göre anlamlı düzeyde bir azalma olmuştur. Ayrıca ergen ebeveyn ilişki geliştirme programı'na katılan ergenlerin (deney grubu) sağlıklı aile işlevi puanlarında, bu programa katılmayan ergenlerin (kontrol grubu) sağlıklı

¹Bu çalışma birinci yazarın Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapmış olduğu doktora tezinin özetidir.

²Araş.Gör. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, hatice.eplikoc@omu.edu.tr

³Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ckaygusuz@omu.edu.tr

Enhancement; parental acceptance/rejection; aile işlevi puanlarına göre anlamlı düzeyde bir Family Functions. azalma olmuştur.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#) **Anahtar Kelimeler:** Ergen-Ebeveyn İlişki Geliştirme; Ebeveyn Kabul/Red; Aile İşlevleri.

1. Giriş

Geleneksel olarak ele alındığında anne ve babaların ergenin yaşamını gasp edecek şekilde kuşaklar arası çatışma yaşadıkları bir dönem olarak tanımlanan ve oldukça fırtınalı ve stresli bir yaşam dönemi olarak değerlendirilen ergenlik algısına ilişkin son zamanlarda bazı eleştiriler yöneltilmekte ve bu dönemin sanıldığı kadar fırtınalı olmadığı bunun aksine; bilişsel, biyolojik ve sosyal değişimlerin meydana geldiği bir geçiş süreci olduğu görüşü öne çıkmaktadır. Bu noktada, bu dönemde bazı ergenlerin sıklıkla zorluk yaşamasına rağmen bu dönemi kolaylıkla atlattığına ve gelişim görevlerinde başarılı olmasına, ergenlerin ebeveynleriyle ve yaşlıları ile oluşturdukları ilişkilerin kalitesinin etki ettiği vurgulanmaktadır (Laible, Carlo, Raffaelli, 2000: 46).

Ergen-ebeveyn ilişkilerindeki tek taraflı buyurgan yapı ve çatışma, geniş bir yelpazede değerlendirildiğinde ergenler için düşük psikososyal uyum ile ilişkilendirilmektedir (Smetana, 2011: 18). Olumsuz mesajların ve iletişimin ailenin her bireyine, özellikle çocuklara etkisi çok fazla olduğu düşünüldüğünde; konuşulan her sözden, her jest ve mimikten, her tavır ve durumdan, iyi veya kötü olarak etkilenecek ve bu etkileneceği ile kimlik, kişilik ve psikososyal yapısı şekillenecektir (Herken ve Özkan, 1998: 85-89). Bu noktada, ebeveyn-ergen arasındaki ilişki sistemi ergenin gelişiminin güçlü belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapılan araştırmalar (Davies ve Windle, 1997; Bouma ve arkadaşları, 2008), aile ilişkilerinin biçimlenmesine paralel şekilde ergenlerin uyum sorunları geliştirdiklerini ve bu sorunlarda ailede kabul ya da reddedildiğine ilişkin algıların önemli payı olduğunu göstermiş; ergenin başkaları tarafından kabul edilmesinin, herhangi bir şarta bağlı olmadan sevilmesinin, yaptıklarını beğenilip onaylandığını görmesinin, koşulsuz korunma ve bakım almasının dönemin psikolojik ihtiyaçlarından olduğu iddia edilmiştir (Oskay, 1986: 79). Tüm bu ihtiyaçlar aslında, tüm insanların en temel psikolojik gereksinimlerinden olan sevme/sevilme ihtiyacıyla ilişkilidir. Bu ihtiyacının karşılanıp karşılanmaması bireyin önemli oranda aile içinde kabul edilip edilmemesine bağlıdır. Bazı araştırmalar (Varan, 2005; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005; Sanders, 2000) anne baba tarafından kabul ya da reddedilmenin hem bütün gelişim alanlarındaki gelişimi seyrini hem de yetişkinlikteki yaşamlarını etkilediğini göstermiştir.

Rogers' ın (1961: 305) teorisinin ana esasına göre, koşulsuz kabul ve pozitif önemseme akıl sağlığının ve reddedilme ise psikolojik rahatsızlıkların temelidir. Anne-babayla ilişkide algılanan kabul ve reddin kişilerin çocukluk ve yetişkinlik dönemlerindeki yaşamları üzerindeki etkilerini inceleyen bir sosyalizasyon teorisi olarak da tanımlanan ve Rohner (tarafından geliştirilmiş olan Ebeveyn Kabul Reddetme Teorisi (EKAR Teorisi-Parental Acceptance-Rejection Theory) tam da bu ihtiyaçtan doğmuştur. Son zamanlarda ilişki sistemleri üzerindeki etkisi çok yönlü incelenen kabul-red algısı, karmaşık işleyen ergen ebeveyn ilişkileri konusuna yeni açıklamalar getirmiştir. Bu kuramın temel amacı, ebeveynlerin çocuklarını kabullenme ve reddetmelerinin nedenlerini, sonuçlarını ve bağlantılı oldukları diğer değişkenleri öngörmek ve açıklamaktır. Ebeveyn reddinin yalnız çocukların değil, yetişkinlerin davranışlarında ve psikolojik uyumlarında da olumsuz etkileri olduğunu ifade eden Ebeveyn Kabul-Red Teorisi, bu kabul-red alanını sürekli bir doğru üzerinde kurgular. Yani teori, doğrusal bir çizgi üzerindeki sürekliliğin pozitif ucunda ebeveyn kabulünün ve negatif ucunda ebeveyn reddinin olduğunu varsaymaktadır. Ebeveyn kabulü ebeveynlerin çocuklarına karşı hissedip ifade ettikleri sevgi, şefkat ve rahatlığı; ebeveyn reddi ise, ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdiği kabul, sevgi ya da şefkatin eksikliğine ya da geri çekimine işaret eder.

Teori, ebeveynlerin sevgilerini ya da bunun eksikliğini üç temel yolla ifade ettikleri iddiasındadır: Ebeveynler soğuk ve şefkatsiz, saldırgan, ya da umursamaz ve ihmalkâr olabilmektedirler (Khalequea ve Rohner, 2002: 55).

Ebeveyn Kabul Red Teorisi; kişilik, başa çıkma ve sosyo-kültürel sistemler teorisi olmak üzere üç alt teoriye ayrılmaktadır. Kişilik alt teorisi, çocuklukta ebeveynleri tarafından kabul veya reddedilmenin çocuk veya yetişkin kişilik yapısı ve genel psikolojik durumu (özellikle ruhsal sağlığı) üzerindeki etkilerini yordamaya ve açıklamaya çalışmaktadır. Bu altteori, kültürden, ırktan ve dilden bağımsız biçimde, çocuğun ebeveynleri tarafından reddedildiği durumlarda bağımlılık veya savunucu bağımsızlık, duygusal duyarsızlık (tepkisizlik), düşmanlık ve saldırganlık, olumsuz özsaygı (self-esteem), olumsuz özyeterlik (self-adequacy), duygusal tutarsızlık (instability) ve olumsuz dünya görüşü olarak yedi kişilik özelliğinin olumsuz uçlarından oluşan bir kişilik örüntüsünün ortaya çıkacağını öngörür (Rohner, 2005:2). Başa çıkma alt teorisi, reddedilen çocukların neden farklı başa çıkma tepkileri geliştirebildiklerine odaklanmaktadır. Sosyo-kültürel sistemler alt teorisi ise, anne-baba tarafından reddedilmenin evrensel nedenleri üzerinde durmakta, reddetme ile ilgili sosyo-kültürel değişkenleri belirlemeye ve açıklamaya çalışmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005: 315).

Teoriye göre, ebeveynlerinin çocuklarına gösterdikleri şefkat, özen, destekleme veya basitçe ebeveynlerin çocuklarına yönelik olumlu sevgi iletileri sıcaklık boyutu olarak isimlendirilir. Bu sıcaklık fiziksel ve sözel olarak ifade edilebilir. Ana babanın çocuğunu kabul ettiğine ilişkin fiziksel sıcaklık ifadeleri, bakış, sevgi, onay, öpme, gülümseme, kucaklama ve okşama gibi eylemlerle gösterilebilir. Güzel şeyleri övmek veya çocuğun hakkında güzel sözler söylemek ise sözel sıcaklığın kabul ifadeleri olarak değerlendirilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005: 307).

Ebeveyn Kabul-Red Teorisi, çocukta onaylandığı algısı yaratan ebeveyn davranışlarının çocuğun ilişki sistemlerindeki önemine değinmemiş, bu ilişki sistemlerindeki kabul ya da red algısının çocuğun davranışları üzerindeki etkilerini de sistemleştirmeyi amaçlamıştır. Teoriye göre, kültür cinsiyet ve yaştan bağımsız biçimde bu çocukların kabul görme ihtiyaçları karşılanmadığında, bu çocuklar kendilerini saldırgan, bağımlı, kendine güveni ve yeterliliği düşük olarak değerlendirmekte ve kaygı düzeyleri yükselen bu çocuklar diğer insanların güvenilmez ve tehlikeli olduğuna dair olumsuz bir dünya görüşü geliştirmektedirler.(Kanyas, 2008: 33).

Ergenliğin kimlik duygusunun kazanılması doğrultusunda önemli bir arayış ve bunalım dönemi olarak kabul edilmesi nedeniyle son yıllarda ergenlik döneminde değişen ebeveyn ve çocuk ilişkileri üzerinde ciddiyle ele alınmaktadır. Bu dönemde anne- baba ve çocuk arasında daha önce kurulmuş olan dengelerin değişmesinin bir sonucu olarak çocuk artık evde “herhangi biri” yerine bir “kişi” olarak görülmeyi talep ettiğinden anababa için bu yeni duruma uyum sağlamak ve uygun tepkilerle ergenin bu ihtiyaçlarını karşılamak zordur. Ergenin anne-babadan ayrılma, bireyselliğini ve bağımsızlığını ortaya koyarak gelişimsel görevini yerine getirebilmesi için ailenin önemli işlevleri olduğu (Minuchin, 1974: 22) ailenin işlevlerinin bu dönemde yeniden gözden geçirilmesi gerektiği bazı aile danışması yaklaşımları açısından oldukça önemsenmektedir.

Genel olarak ailenin işlevsel olan ve işlevsel olmayan olmak üzere ikiye ayrıldığı; işlevlerini yerine getiren ailenin "sağlıklı", işlevlerini beklenen düzeyde yerine getiremeyen ailenin de "sağlıksız" aile olarak değerlendirilmektedir. Sorunlarını bir araya gelerek çözebilen, birbirine duygusal olarak bağlı ve özgürlüklerini önlemeyecek şekilde ilgili, herkesin kendinden beklenen rolü etkili bir biçimde yerine getirebildiği, birbirlerinin davranışlarını aşırıya kaçmayacak şekilde kontrol edebilen ve aralarında açık, rahat, dolaysız bir iletişim bulunan aileler, işlevlerini yerine getirebilen sağlıklı ailelerdir. Esnek bir yapıya sahip olan bu ailelerde yeniliklere uyum sağlanabilir, kişilerin başarıları aile ortamında değerlendirilir ve üyeler arasında ortak amaçlara sahip olmanın getirdiği karşılıklı anlayış ve doyum vardır. Aile üyeleri birbirine yakın, fakat bağımsızdırlar ve ilişkileri süreklidir. Özel ilgi alanlarına saygılıdırlar. Birbirlerine önem verirler. Çatışmalara aşırı duyarlılık göstermeden çözüm yoluna giderler (Bulut, 1993: 10).

Sanders, Markie-Dadds ve Turner 'e göre (2003: 1), sağlıklı aile ilişkileri, çocuğun psikolojik, sosyal ve fiziksel mutluluğu üzerinde önemli bir etkiye sahiptir, yani aile yaşamının niteliği çocukların iyi oluşlarının (mutluluğunun) temelidir. Özellikle ebeveyni ile sıcak pozitif iletişim eksikliği; güvensiz bağlanma; sert, esnek olmayan, katı ve tutarsız disiplin uygulamaları; yetersiz kontrol uygulamaları; ebeveyn çatışması ve ebeveyn psikopatolojisi çocukların önemli davranış ve duygusal problemler geliştirme riskini arttırmaktadır. Yine ergenlerin kendine güvenen ve olumlu duygulara sahip sağlıklı bireyler olarak yetişmeleri, yaşadıkları ailenin işlevlerini sağlıklı olarak yerine getirmesi ile mümkündür (Sanders, 2000: 229; Doğan ve Ceyhan, 2008: 68).

Ertem ve Yazıcı (2006), yapmış oldukları araştırmada, ergen ve ebeveyn arasında var olan çatışmaya rağmen ergenlerin büyük çoğunluğunun bu süreçte duygusal destek ve danışmanlık için ebeveynlerine güvenmeye devam ettiklerini ortaya koymuştur. Ergenlerin, ebeveynle tüm çatışma alanlarının çokluğuna rağmen güven ilişkisi eğilimi içinde olmaları, yeteri kadar destek bulduklarında ebeveynleriyle sorunlarını aşmaya istekli olacakları anlamına gelmektedir. Ergen ebeveyn ilişkilerindeki çift değerli (ambivalent) duyguların, ergen ebeveyn ilişkilerinin güçlendirilmesi için bir araca dönüştürülebileceğini bize göstermektedir. Bu noktada, ebeveynlerin güven verici ilişkilerinin sürmesini sağlamak üzere bu dönemde ebeveynlerin ergenin gelişimini destekleyen bir yaklaşımı benimsemelerini öne çıkarmak önemli görünmektedir. Nitekim yapılan çalışmalar, ergenin bir taraftan ailesiyle olan bağını devam ettirme bir taraftan da bireyselliğini ve özerkliğini gösterme çabaları sırasında, destekleyici anne-baba çocuk yetiştirme söz ve davranışlarının, ergenin yeterliliğini ortaya çıkarmada etkili olduğunu göstermektedir (Hines, 1997: 383).

Ergen ebeveyn ilişkisinde olumlu gelişmeleri sağlamak için aslında bazı eğitim programlarının işe koyulması gerektiği (Guernsey, 1977; Ginsberg, 1997) ve yurtdışında bu konuda birçok programın (Kumpfer, 1998; Robin ve Foster, 2003; Lederman, Chan ve Gray, 2008) geliştirildiği bilinmektedir. İnsanın toplumsal ilişki sistemleri içinde var olması ve bu nedenle sağlıklı ergen gelişiminin sağlanabilmesi için ergeni aileden bağımsız ele almanın yetersiz bir yaklaşım olacağı (Doğan ve Ceyhan, 2008: 68) ve aile katımlı programların oluşturulmasının koruyucu ve rehabilite edici etkisi (Pehlivan, 2008: 56) nedeniyle, aile katımlı programların cazibesinin giderek arttığı vurgulanmaktadır.

Temeli filial terapiye dayanan ilişki geliştirme programları ilk olarak 1960'lı yılların başında ortaya çıkmış ve Rogerian oyun terapisinin tekniklerini, ilkelerini ve mantığını içermektedir (Larson, 1984: 172). Programların genel amacı, bireylerin duygusal ve psikolojik mutluluklarını arttırarak yakın ilişkilerde meydana gelen psikolojik ve duygusal memnuniyeti yükseltmektir (Guernsey, 1977: 1). İlişki sistemleri içinde kendini var eden semptomların azaltılmasından daha çok, semptomların ortaya çıkmaması veya semptomların çözümlenmesi için beceri kazandırmaya vurgu yapan (Accordino ve Guernsey, 2003: 162) ilişki geliştirme programları, birey merkezli yaklaşımı, öğrenme ve davranış değiştirme yaklaşımını, kişilerarası ilişki yaklaşımını ve psikodinamik yaklaşımı içeren, dört farklı metodun kuramlarını bütünleştiren ve sistematik bir şekilde birleştiren bütüncül bir yaklaşımdır (Accordino, Guernsey, 2003: 162; Scuka, 2005: 3; Mino, 2012: 18). Bu programlar, psikolojik danışma ilişkisinden daha çok eğitimsel programlar gibi bir öğrenme programıdır ve düşünce ve kavramlar ile bilişsel düzeyde bir konu üzerinde konuşma, tartışma ve entelektüel anlatımı içerirler. Programların temel amacı spesifik kişilerarası davranış becerilerini öğrenmek ve davranışı yeniden şekillendirmektir. Program katılımcılara çatışma çözümünde sürekli olarak kullandıkları bir yöntem kadar ilişki problemlerini çözmek için onlara olanak sağlayan sistematik bir programın sağlayacağı diğer becerileri ve aynı zamanda bu becerileri nasıl kullanacaklarını da öğretir (Guernsey, 1977: 1-2). İlk kez Guernsey tarafından geliştirilen ilişki geliştirme programları son derece yapılandırılmış, sistematik ve ayrıntılı olduğu için duygu ve iletişim akışını dikkatlice tanımlanmış yollara kanalize eder. Temel amaç, kişilerarası becerileri katılımcılara öğretme ve kendileri ile ilgili en zorlandıkları konuları bile sonunda çözebilmeleri için onları güçlendirmedir (Scuka, 2005: 4).

Ergenlik döneminin çok çeşitli gelişimin ve farklılaşmanın ortaya çıktığı bir dönem olması ve beraberinde birçok zorlukları da içermesi nedeniyle (Ginsberg, 1997: 108) ; hem ergen hem de

ebeveyn için ilişkinin kalitesini geliştirmeye yönelik özgünlüğün, dürüstlüğün, empati ve etkili sorun çözmenin yer aldığı bir program; bu değişim ve farklılaşmanın ergen ve ebeveyn arasındaki bağları kopartmaksızın yaşanmasına yardımcı olacaktır. Birbirleri ile daha etkili iletişim kurmalarını öğrenmeleri üzerine kurulu bu programlar yoluyla, hem ergene hem de ebeveyne, kendileri için önemli kişiler ile yakın ilişki başlatabilme ve sürdürebilmesine yardımcı olunmakta; ayrıca bu programlar aracılığı ile ergen özerkliğine ve bağımsızlaşmasına da destek sağlayacak beceriler öğretilmektedir (Accordino, Keat ve Gurney, 2003: 152-164; Ginsberg, 1995: 108-112).

Bu programların temel amaçlarından bir diğeri ise, ebeveynlerin ve ergenlerin kendilerini ve birbirlerini daha çok kabul etmelerini ve duyguları hakkında daha açık konuşmalarını sağlamaktadır. Karşılıklı anlayışın gelişmesi, kabul ve saygı davranışlarının sergilenmesi, birbirleri ve kendileri ile ilgili olumlu ve olumsuz duyguların ifade edilmesinin sonucu olarak iletişim daha açık hale geldikçe ve daha çok kabul gördükçe duyguların yıkıcı ifadesinden uzaklaşması için öğrenmelerin yapıldığı bu programlar bireylerin birbirlerini kabul etmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, kendi kimliklerini ebeveynlerinin kimliklerinden farklılaştırma çabası içinde olan ergenlerin bağımsızlık geliştirmelerini desteklemesine ve aile içerisindeki ebeveyne özgü rolleri memnuniyetle karşılamasına ve daha etkili yerine getirmesine katkı sağlamakta (Ginsberg, 1995: 110) bir anlamda aileyi güçlendirmektedir.

Güçlü aile ve etkili ebeveyn olma, ergenlik sürecine özgü problemleri önlemek için kritik önemdedir. Ebeveynler bu gerçekliği bilmelerine ve bu hususta iyi niyetli olmalarına rağmen etkili ebeveyn olmayı öğrenmek için sınırlı imkânlarla sahip olabilirler. Bu tür programların sayısının azlığı ve ulaşılabilirliğinin zorluğu (Kumpfer ve Alvarado, 2003: 457-465) imkanları sınırlayan önemli faktörlerdendir. Bu konuda Türkiye zorluk yaşayan ülkeler arasındadır. Alanyazına bakıldığında ebeveyn ergen ilişkilerinin gelişimine yönelik çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı; az sayıda var olan programların ise sadece anne-baba eğitimini kapsadığı ve ebeveynlik becerilerini geliştirmeye yönelik olduğu görülmektedir (Utku, 1999; Akkök, Kökdemir ve Ögetürk 1998; Özeke-Kocabaş, 2005; Aydın, 2003, Kocayörük ve Sümer-Hatipoğlu, 2009). Ergen ve ebeveynlerinin birlikte yer aldığı programlara rastlanmamıştır. Bu durum bireyin gelişiminde oldukça etkili olan ebeveyn çocuk ilişkisinin geliştirilmesinde eksiklik olarak kabul edilebilir. Ailelerin ve gençlerin sağlıklı aile yaşamı için, etkili bir iletişim kurma, yaşam becerilerini geliştirme ve günlük hayatta çıkan problemleri etkili bir şekilde çözebilmeleri ve birbirlerini anlayıp kabul edebilmeleri gerekmektedir. Bu ise, ergen ve ebeveynin aile içi sorunları etkili biçimde çözme becerilerini birlikte geliştirmeleriyle mümkündür. Aile içinde sorunların etkili çözümü için; üyelerin ve aile grubunun problem çözme işlevindeki zayıflık ve güçlülüklerini ve problem davranışı ortaya çıkarmak gereklidir (Falloon, 1986: 176). Kişilerin ilişki güçlüklerine ilişkin tutumlarını karşılıklı anlamalarını sağlamak ve ilişkide zorluk yaratan bilgi ve beceri eksikliklerini keşfedebilmek için anne baba ya da çocukları ayrı ayrı incelemek yeterli olmayabilecektir. Çünkü aile de tıpkı diğer sosyal kurumlar gibi belli parçalardan oluşsa da, kendisi bu parçaların toplamından daha öte bir sistemdir. Tüm bu nedenlerle bu çalışma, aile ilişkilerinin güçlendirilmesinde ebeveyn ve ergeni birlikte işin içine katarak oluşturulan bir eğitim programının işlevselliğine odaklanmaktadır.

2. Amaç

Ailelerin ve gençlerin sağlıklı aile yaşamı için, etkili bir iletişim kurma, yaşam becerilerini geliştirme ve günlük hayatta çıkan problemleri etkili bir şekilde çözebilmeleri ve birbirlerini anlayıp kabul edebilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, aile ilişkilerinin güçlendirilmesinde ergeni de süreç içine katarak oluşturulan ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları red düzeyi ve aile işlevlerine etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda iki deneye test edilmektedir:

1. Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programına katılan ergenlerle, bu programa katılmayan ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları red puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

2. Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programına katılan ergenlerle, bu programa katılmayan ergenlerin algıladıkları sağlıklı aile işlevi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının algılanan ebeveyn red ve aile işlevleri algısı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik yarı deneysel bir araştırmadır. Katılımcıların seçimi aşamasında bağımlı değişkenler dışında öğrencilerin sahip oldukları kişisel değişkenler açısından da kontrol edilebilmeleri önemlidir. Deneysel desenlerin gerektirdiği kontrollerin sağlanamadığı ya da yeterli olmadığı durumlarda yarı deneysel desenlerden faydalanılır (Karasar, 2011:102; Akkoyun, 1986: 296).

Yansız atamanın gerçekleştirilemediği yarı-deneysel desende, araştırmacı önemli değişkenler açısından denekleri eşitlemeye çalışır (Mertens, 2005: 138-149). Bu çalışmada öğrencilerin, sınıf düzeyleri, akademik başarılar, cinsiyetleri, ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyi gibi kişisel değişkenleri dikkate alınarak gruplar oluşturulmaya çalışılmış ve böylece yarı deneysel desenin gerekleri yerine getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin de (annelerinde) deney ve kontrol gruplarında olmaları nedeniyle annelerin de kişisel değişkenleri dikkate alınmıştır. Araştırmada 2x2'lik karışık desenlerin bir türü olan deney ve kontrol gruplu ön-test ve son-test desen kullanılmıştır. Bu desende birinci faktör bağımsız işlem gruplarını (deney ve kontrol) gösterirken, ikinci faktör bağımlı değişkenlere ilişkin farklı koşullardaki tekrarlı ölçümleri (ön-test, son-test) göstermektedir (Büyüköztürk, 2006: 82).

3. 2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini 2013-2014 öğretim yılında Samsun' da var olan liseler arasından seçkisiz olarak seçilmiş 4 lisede öğrenim görmekte olan 231 onbirinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Belirtilen liselerde öğrenim gören 11. Sınıf öğrencilerine Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği ve araştırmacı tarafından biçimlendirilen Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Değerlendirmeye alınan her iki ölçekten de aldığı ham puanlar hesaplanmış ve bunlar standart T puanlarına çevrilmiştir. Tüm bireylerin elde ettikleri toplam puanlar büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır. En yüksek puan alan kişiler belirlendikten sonra deney ve kontrol gruplarının oluşturulması amacıyla hangi ailelere ulaşılabileceği belirlenmiştir. Ailelerin katılımı konusunda gönüllülük esas alınmış ve çalışmaya katılmayı kabul edenler arasından bir deney ve bir kontrol olmak üzere çalışma grupları oluşturulmuştur. Çalışma gruplarının her biri 9 ergen ve annesinden oluşmaktadır. Çalışma gruplarına ergenler anneleri ile birlikte katılmışlar ancak, ölçümler ergen algısı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ergenlerin ebeveynlerinden algıları red puanları ve aile işlevleri puanları bakımından eşitlenip eşitlenmediğini anlamak için deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarına t-testi uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubunda yer alan ergenlerin Kabul/Red Ölçeği [$t=.775$; $p>.05$] ön-test ve Aile Değerlendirme Ölçeği [$t=.654$, $p>.05$] ön-test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına yönelik yapılan t-testi sonuçlarına göre; deney ve kontrol grupları ön-test puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı, yani grupların ön-test puanları açısından birbirine denk olduğu görülmektedir.

3. 3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada çalışma grubunu oluşturan öğrencilerden gerekli olan verileri elde etmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği/Çocuk ve Aile Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır.

3. 3. 1. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRO/Çocuk)

Çocuk/Ergen EKRO'nun, Anne kabul veya reddini ölçen 60 maddeli bu ölçek Rohner (1990) tarafından geliştirilmiştir. Her madde 4'lü Likert tipi ölçekte değerlendirilmektedir. Ölçek Sıcaklık, öfke, ilgisizlik ve farklılaşmamış ret olmak üzere 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Toplam ret puanını hesaplamak için sıcaklık alt boyutundaki maddeler ters çevrilerek alt ölçek puanları toplanır. Türkiye'de Çocuk/Ergen EKRO'nun ülkemizdeki güvenilirlik ve geçerlik çalışması Varan (2005)

tarafından yapılmış ve elde edilen bulgular Çocuk/EKRÖ'nün ülkemizdeki çocukların algıladıkları ebeveyn kabul-reddini geçerli ve güvenilir bir şekilde değerlendirdiğini göstermiştir. Çocuk/Ergen EKRÖ'nün hem Anne hem de Baba formlarına ait alt ölçeklerin Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları .82 ile .96 arasında değişmiştir. Her iki form içinde toplam iç-tutarlık katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır.

3. 3. 2. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiş ve ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirip getirmediğini ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmıştır. Epstein, Baldwin ve Bishop tarafından (1983) geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan ölçek, daha önce geliştirilmiş olan McMaster Aile İşlevleri Modelinin klinik olarak aileler üzerinde uygulanmasıyla elde edilmiştir. Ölçek, Türkiye'de Bulut (1990) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılarak Türkçeye kazandırılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği, uyum geçerliliği ve güvenilirlik analizleri ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu sonucunu ortaya koymuştur. 60 maddeden oluşan ölçekte her madde aile yaşamına ilişkin olumlu ve olumsuz ifadelerin yer aldığı bir cümleden meydana gelmiştir. Maddelerin bazıları, sağlıklı işlevleri bazıları da sağlıklı işlevleri tanımlamaktadır. On iki yaş üzerindeki tüm aile bireylerine uygulanabilen bu ölçekte puanlar 1.00 (sağlıklı) ile 4.00 (sağsız) arasında değişmektedir. 2.00'nin üzerindeki puan ortalamaları aile işlevlerinde sağsızlığa doğru bir gidiş olduğunu göstermektedir (Bulut, 1990).

3. 3. 3. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, öğrencilerin cinsiyetleri, akademik başarıları, ebeveynlerinin öz ya da üvey olup olmaması, ebeveynlerinin boşanıp boşanmadıkları, boşanmışlar ise hangi ebeveyni ile birlikte yaşadıkları, anne ve babalarının öğrenim durumu ile ilgili bilgileri edinmeyi amaçlayan sorulardan oluşmaktadır. Bu formla edinilen bilgiler çalışma gruplarının temel bazı özellikleri açısından denkleştirilmesinde kullanılmıştır.

3. 4. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin normal dağılıma uygunluğunu test etmek için gözlem sayısı 29'dan az olduğu durumlarda kullanılan Shapiro Wilk testi kullanılmıştır. Ardından çarpıklık katsayısı (Skewness), aritmetik ortalama ve ortanca değerleri ele alınmış ve elde edilen sonuçlara ve varyansların homojenliği testinden elde edilen verilere göre parametrik testlerin kullanımına karar verilmiş ve mixed (karışık) desenlerde kullanılması uygun bir teknik olan tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA tekniği (Büyüköztürk, 2006: 80) kullanılmıştır.

3. 5. İşlem

Eğitim programı, Darrell J. Burnett (1992) tarafından geliştirilmiş olan Ergen-Ebeveyn İlişki Geliştirme Programı (Improving Parent-Adolescent) temel alınmıştır. Programın içeriğinin şekillendirilmesi sürecinde ergenin ve ebeveynlerin kendi bildirimlerinin yanısıra okul psikolojik danışmanlarının da görüşü alınarak ihtiyaç analizi yapılmış ve 10 oturumluk bir program uygulanmıştır. Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının içeriğinde, ergen ve ebeveyn çiftlerinin birbirlerinin kişilik özelliklerini anlama imkanı sağlamak, birbirlerinin değer yargılarını anlama olanağı sağlamak, aile ortamında güvengün bir iletişim şekli oluşturmalarına ve bunu geliştirmelerine yardımcı olmak bu bağlamda otoriter, tutarsız, koruyucu ve problem (sorun) odaklı dört temel iletişim stilini, pasif, agresif ve güvengün problem çözme yaklaşımlarını, aile yaşantısı ile ilgili sorunları tartışırken; sözsüz teknikler, konu üzerinde odaklanma ve dinleme gibi konuları içeren etkili iletişim tekniklerini öğrenme lerine yardımcı olmak, sözsüz iletişim tekniklerini öğrenen ergen ve ebeveynlerin birbirlerine karşı olumlu ve olumsuz duygularını "ben" ifadeleri ile karşılıklı olarak iletmelerini sağlamak, birbirleri ile ilgili duygu, düşünce ve fikirlerinde empati kurmalarına yardımcı olmak, ebeveyn ve ergenlerin Etki Yasasını yani davranış ve bu davranışın sonucu arasındaki ilişkiyi

anlamalarına yardımcı olmak, birbirleriyle beklenen davranışları tartıştıklarında açık olmanın önemini anlamalarında yardımcı olmak, ebeveyn ve ergenlere; birbirlerine karşı olumlu davranışlarını ilerletmeleri için birbirleriyle nasıl uzlaşacaklarını ve “sözleşme yapacaklarını” uygulama fırsatı verme ile ilgili etkinlikler yer almaktadır.

3. 6. Uygulamanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının uygulama çalışmaları Samsun/Atakum Belediyesi Eğitim ve Kültür Merkezi’nde yapılmıştır. Deney grubunda yer alan ergen ve annelerinin uygulamalara devamlılığının sağlanmasına katkı sağlamak amacıyla katılımcıların uygulama yerine ulaşımı ve geri dönüşleri servislerle sağlanmıştır. Deney grubunda bulunan 9 ergene ve annelerine on hafta boyunca her cuma günü 18.00 ile 20.30 saatleri arasında yaklaşık olarak 150 dakika süresince araştırmacı tarafından programın uygulaması yapılmıştır. Katılımcı ergenlerden son oturumda bir gün sonra son test ölçümleri alınmıştır.

4. Bulgular

4. 1. Ergen-Ebeveyn İlişki Geliştirme Programının Ebeveynden Algılanan Red Puanlarına Etkisine İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programına katılan ergenlerle, bu programa katılmayan ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları red puanları arasında anlamlı bir fark vardır” denencesini test etmek amacıyla deney ve kontrol gruplarında bulunan deneklerin Kabul-Red Ölçeği ön-test ve son-test ölçümlerinden aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığı tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Gruplarının Kabul-Red Ölçeği Ön-test ve Son- test Toplam Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar Arası	3681.889	17			
Grup(deney/kontrol)	169	16	169	.770	.393
Hata	3512.889	1	219.556		
Gruplar içi	1224	18			
Ölçüm(Ön-test/Son-test)	400	1	400	20.630	.000*
Grup*Ölçüm	513.778	1	513.778	26.499	.000*
Hata	310.222	16	19.389		
Toplam	4905.889	35			

*p<.001

Tablo 1’te görüldüğü gibi deney ve kontrol gruplarında bulunan deneklerin Kabul-Red Ölçeği grup temel etkisi ön-test ve son-test ölçümlerinden aldıkları puanlar üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda, grup temel etkisine ilişkin istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur [$F_{(1,16)} = .770$; $p > .05$]. Başka bir deyişle, deney ve kontrol gruplarındaki deneklerin ön-test ve son-test ayrımı yapmaksızın, Kabul-Red Ölçeği’nden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur. Bununla birlikte, ölçüm temel etkisi ele alındığında ise; farklı zamanlarda yapılan Kabul-Red Ölçeği ön-test ve son-test ölçümleri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür [$F_{(1,16)} = 20.630$ $p < .001$]. Bu bulgu, deneklerin grup ayrımı yapılmaksızın, ön-test ve son-test ölçümlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir. Bulgular, ölçümler arasında zamana bağlı olarak bir farkın varlığını göstermektedir. Yani eğitim programı sonucunda, son test Kabul-Red Ölçeği puanları ön-test Kabul-Red Ölçeği puanlarına göre düşmüştür.

Tablo 1’te görüldüğü üzere, farklı işlem gruplarında olma ile farklı zamanlardaki ölçümü gösteren faktörlerin, deneklerin Kabul-Red Ölçeği puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur [$F_{(1,16)} = 26.499, p < .05$]. Bu bulguya göre deney grubundaki ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları red puanlarında deney öncesine göre gözlenen değişme, kontrol grubundaki ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları red puanlarında gözlenen değişimden farklıdır. Yani deney ve kontrol grubundaki ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları red puanlarında uygulamaya bağlı olarak farklılık görülmektedir.

4. 2. Ergen-Ebeveyn İlişki Geliştirme Programının Aile İşlevleri Puanlarına Etkisine İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programına katılan ergenlerle, bu programa katılmayan ergenlerin algıladıkları sağlıklı aile işlevi puanları arasında anlamlı bir fark vardır” denencesini test etmek amacıyla deney ve kontrol gruplarında bulunan deneklerin Aile Değerlendirme Ölçeği ön-test ve son-test ölçümlerinden aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığı tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Gruplarının Aile Değerlendirme Ölçeği Ön-test ve Son- test Ölçümlerinden Aldıkları Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar Arası	1.398	17			
Grup(deney/kontrol)	0.57	1	0.57	.1098	.310
Hata	.82	16	0.52		
Gruplar içi	0.322	18			
Ölçüm(Ön-test/Son-test)	.192	1	.192	21.732	.000*
Grup*Ölçüm	.181	1	.181	20.430	.000*
Hata	.141	16	.009		
Toplam	1.72	35			

*p<.001

Deney ve kontrol gruplarında bulunan deneklerin Aile Değerlendirme Ölçeği ön-test ve son-test ölçümlerinden aldıkları puanlar üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda, anlamlı bir fark yoktur [$F_{(1,16)} = .1098; p > .05$]. Başka bir deyişle, deney ve kontrol gruplarındaki deneklerin ön-test ve son-test ayrımı yapmaksızın, Aile Değerlendirme Ölçeği’nden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur. Bununla birlikte, farklı zamanlarda yapılan Aile Değerlendirme Ölçeği ön-test ve son-test ölçümleri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür [$F_{(1,16)} = 21.732; p < .001$]. Bu bulgu, deneklerin grup ayrımı yapılmaksızın, ön-test ve son-test ölçümlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir. Bulgular, ölçümler arasında zamana bağlı olarak bir farkın varlığını göstermektedir. Yani eğitim programı sonucunda, son-test Aile Değerlendirme Ölçeği puanları ön-test Aile Değerlendirme Ölçeği puanlarına göre düşmüştür.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, farklı işlem gruplarında olma ile farklı zamanlardaki ölçümü gösteren faktörlerin deneklerin Aile Değerlendirme Ölçeği puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur [$F_{(1,16)} = 20.430; p < .001$]. Bu bulgu deney grubundaki ergenlerin algıladıkları sağlıklı aile işlevleri puanlarında deney öncesine göre gözlenen değişme, kontrol grubundaki ergenlerin algıladıkları sağlıklı aile işlevi puanlarında gözlenen değişimlerden farklıdır. Yani deney ve kontrol grubundaki ergenlerin algıladıkları sağlıklı aile işlevleri puanları uygulamaya bağlı olarak farklılık görülmektedir.

5. Tartışma

5. 1. Ergen-Ebeveyn İlişki Geliştirme Programının Ebeveynden Algılanan Red Puanlarına Etkisine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın bulguları, deneklerin ebeveynlerinden algıladıkları red puanları üzerindeki ortak etkisinin ve ölçüm temel etkisinin anlamlı farklılık oluşturduğunu; ancak deney ve kontrol gruplarında bulunan deneklerin ebeveynlerinden algıladıkları ön-test ve son-test ölçüm puanlarının ise anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla “Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programına katılan ergenlerle, bu programa katılmayan ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları red düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.” denencesini, yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular desteklemektedir. Bu bulgu ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları reddi düşürmede etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Alanyazın incelendiğinde araştırmanın bulgularını destekleyen araştırmaların olduğu görülmektedir. Myers ve arkadaşları (1992), Bilişsel-Davranışçı Ebeveynlik Becerileri Eğitim Programının ebeveynlerin ve onların ergenlik dönemindeki çocuklarının problem davranışları, aile ilişkileri ve ebeveyn kabul/red algılarını etkileyip etkilemediklerini araştırmışlar uygulama sonucunda problem davranışların ve ebeveynlerin zorlayıcı ebeveyn tutumlarında da azalma eğiliminin sürdüğünü tespit etmişlerdir. Obsuth ve arkadaşları(2006)nin, ergen ve ebeveynlerine yönelik olarak geliştirmiş olduğu Ebeveyn Bağlanma Grup Programının uygulaması sonucunda aile üyeleri arasında karşılıklı olarak yakınlık ve aile bağlılığı eğilimi gösterdiklerini saptamıştır. Yine benzer bir bulgu Moretti ve arkadaşlarının (2004) yapmış oldukları çalışma ile ortaya konmuştur. Ergen-ebeveyn bağlanma temelli eğitim programının ergen ve ebeveyn ilişkileri üzerindeki etkilerinin ele alındığı çalışmada, bu programın yansıtıcı dinleme, uyum, empati ve ebeveyn kabul algısını geliştirdiği saptanmıştır. Ergenin ebeveyni tarafından kabul edildiğini hissetmesi onun sağlıklı kimlik kazanımı sürecinde oldukça kritik bir öneme sahiptir. Her ne kadar bu dönemde akran etkisinin önemi artmış olsa da ebeveynler bu dönemde de ergenin gelişiminin en temel belirleyicisi olma özelliğini devam ettirmektedir (Karabekiroğlu, 2009: 159). Dolayısıyla bu dönemde ergenin ebeveyni tarafından sevgi alma, kabul görme ve onaylanma ihtiyacı sanıldığı gibi aksine hala devam etmektedir. Nitekim Gözcü-Yavaş (2012), ergenlik döneminde de bireylerin sevginin somut göstergelerinden biri olan sarılıp öpüşme davranışlarına ve kendilerini önemli algılamak için ebeveynleri tarafından takdir edilme davranışlarına gereksinim duyduklarını ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu dönemde ergen kabul duygusunun aile içerisinde ebeveyni tarafından algılanması ergenlerin bireysel özerklik geliştirmelerine, kendi benliklerini diğer aile üyelerinin benliğinden farklılaştırmalarına katkı sağlayacaktır (Kağıtçıbaşı, 1990: 156).

Bireyin red algısı yaşamasına neden olan ilişkilerde karşılıklı bağımlılığın, yetkecilik ve cinsiyetçi rol ayrımının, ebeveyn tarafından ödül ve cezanın bilinçsizce kullanılmasının, kısıtlayıcı, denetleyici, baskıcı ve buyurgan bir ebeveyn tutumunun; ergenlerin kendi kararlarının sorumluluklarını taşımamalarına, düşüncelerini özgürce ifade edememelerine ve engellenmişlik duygusu yaşamalarına yol açmaktadır (Arat, 1990: 254). Program oturumlarında bireylerin birbirlerinden bekledikleri davranışları net biçimde açıklama ve birbirlerinin değer yargılarını anlama alıştırmalarının varlığı ebeveynlerin denetleyici olmasını azaltan bir etki yaratmış ve bu etki nedeniyle daha özerk hareket etme olanağı bulan ergenlerin, ebeveynleri tarafından kabul gördüğünü hissetmesini sağlamış olabilir.

Elde edilen bulguların aksi bulgularada alanyazında rastlanmaktadır. Örneğin, Openshaw ve arkadaşları (1992) ergen-ebeveyn çiftlerinin aile içi çatışmalarının azaltılması ve sosyal becerilerinin geliştirmesi için uyguladıkları program sonrasında; ebeveynlerin müzakere becerilerinin iyileşme göstermesi nedeniyle yalnız ebeveynlerin kabul algılarında değişim gösterdiği, ancak ergenlerin kabul algılarında herhangi bir değişim olmadığı saptanmıştır.

Ergenin kabul algısının güçlenmesine kaynaklık edeceği düşünülen güvengen ilişki geliştirici alıştırmalar bu programda yer almış ve ergen-ebeveynlerin karşılıklı güven duygusunu pekiştirmesine yol açmış ve güvengen ilişki tarzı ise ergenlerin red algısında düşmeye kaynaklık ettiği düşünülmektedir.

Ergenin yaşamının en önemli geçiş dönemini oluşturan ve genel olarak tüm yaşamının büyük bölümünün de belirleyicisi olan böyle kritik bir dönemde anne ve babaların çocuklarına olan sevgilerini açık bir şekilde ifade etmeleri, ergenler için önemli bir güven kaynağı olmaktadır. Ergenlik döneminde sevgi ve ilgi eksikliği yaşanması ise ergenlerin dikkat çekecek uyumsuz davranışlar sergilemelerine ve uygunsuz ilgi gerçekleştirmelerine neden olabilmektedir. Gösterilen bu olumsuz davranışların arkasında yeterince kabul ve sevgi görmemeye karşı bir tepki yer alabilmektedir. Oskay (1986: 80-82), ergenin bu süreçte bir yandan attığı adımlarda bağımsız olmak isterken, diğer yandan da anne ve babalarının desteğini hissetmek istediğini, ancak aksine cezalandırıcı, katı ve otoriter bir tutum algıladıklarında ise ergenin kendisini istenmeyen olarak algılamasına neden olabileceğini, reddedildiğinin farkına varan çocuğun ise, bu durumdan kurtulmak ve anne ve babasının sevgi ve güvenini kazanmak için her çabaya başvurabileceğini belirtmiştir.

Ergen ve ebeveyn için ilişkinin kalitesini geliştirmeye yönelik becerilerin yer aldığı bir program ergenlik döneminde yaşanacak tüm değişim ve farklılaşmanın ergen ve ebeveyn arasındaki bir uzaklaşma yaşanmaksızın uzlaşmasına yardımcı olacaktır. Birbirleri ile daha etkili iletişim kurmalarını öğrenmeleri üzerine kurulu bu tür programlar ile hem ergen hem de ebeveynin, kendileri için önemli kişiler ile yakın ilişki başlatabilme ve sürdürebilmesine yardımcı olan, ayrıca özerkliğine ve bağımsızlaşmasına da destek sağlayacak beceriler öğrenilmesi sağlanacaktır (Accordino, Keat ve Gurney, 2003: 152-164; Ginsberg, 1995: 108-112).

Olumsuz mesajların ve iletişimin ailenin her bireyine, özellikle çocuklara etkisi çok fazladır. Birey; konuşulan her sözden, her jest ve mimikten, her tavır ve durumdan, iyi veya kötü olarak etkilenecek kimlik, kişilik ve psikososyal yapısını şekillendirmektedir (Herken ve Özkan, 1998). Bu noktada, ebeveyn-ergen arasındaki ilişki sistemi ergenin gelişiminin güçlü belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda dönemin özelliklerine, temel çatışma alanlarına uygun olarak hazırlanmış ebeveynlerin ve ergenlerin kendilerini ve birbirlerini daha çok kabul etmelerini ve duyguları hakkında daha açık konuşmalarını sağlayan bu program ile; ergen ebeveyn çiftleri karşılıklı anlayış gelişimi, kabul ve saygı davranışlarının sergilenmesi, birbirleri ve kendileri ile ilgili olumlu ve olumsuz duyguların ifade edilmesinin sonucu olarak iletişim daha açık hale gelmiş ve buna dayalı olarak ebeveynlerinden kabul davranışı görmeleri de arttırmış olabilir.

5. 2. Ergen-Ebeveyn İlişki Geliştirme Programının Algılanan Sağlıksız Aile İşlevi Puanlarına Etkisine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın bulguları, deneklerin ebeveynlerinden algıladıkları sağlıksız aile işlevi puanları üzerindeki ortak etkisinin ve ölçüm temel etkisinin anlamlı farklılık oluşturduğunu; ancak deney ve kontrol gruplarında bulunan deneklerin algıladıkları sağlıksız aile işlevi ön-test ve son-test ölçüm puanlarının ise anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla “Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programına katılan ergenlerle, bu programa katılmayan ergenlerin algıladıkları sağlıksız aile işlevi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.” denencesini, yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular desteklemektedir. Bu bulgu ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin sağlıksız aile işlevi algılarını düşürmede etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Alanyazın incelendiğinde araştırmanın bulgularını destekleyen araştırmaların olduğu görülmektedir. Houge ve arkadaşları (2002), aile önleme danışmanlığının madde kullanımı ve iletişim bozukluğu ile ilgili yüksek risk taşıyan ergen ve onların aileleri ile yaptıkları ve özyeterlik ile aile fonksiyonu ele aldıkları araştırma sonucunda aile uyumlarını arttırdığını saptamışlardır. Benzer şekilde Harper ve arkadaşları (2007), doğal yaşam terapisinin sonunda ergenlerin sosyal ve

duygusal problemlerinde ve aile işlevlerini sağlıklı algılama düzeylerinde düşme görüldüğünü ortaya koymuşlardır. Robin (1981) ise, 33 aile ile yapmış olduğu araştırmada, problem çözme iletişim eğitimi, alternatif aile terapisi ve kontrol grubu olmak üzere toplam üç grubu karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda her iki tedavi grubundaki katılımcılar da ev ortamında çatışma ve uyuşmazlık içeren durumlarda problem çözme davranışlarında anlamlı bir artış bildirmişlerdir. Benzer bir araştırma ise Openshaw ve arkadaşları(1992) tarafından gerçekleştirilmiş ve ergen-ebeveyn çiftlerine uygulanan eğitim sonrasında; eğitim grubundaki ebeveyn ve ergenlerin sosyal müzakere becerilerinde iyileşme saptanmıştır. Bunun sonucu olarak ise, katılımcı ergen ve ebeveyn çiftleri olumsuz geri bildirimleri alma ve kabul etme konusunda olumlu değişimler ortaya koymuşlardır. Accordino, Keat ve Guerny (2003), İlişki Geliştirme Programı'nın, 15 yaşındaki bir ergen ile annesinin üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, aile bireylerinin empati, diğerini dinleme, diğerinin bakış açısını kabul etme, duygu ve düşüncelerini diğerini savunmaya geçirmeden ifade etme ve problem çözme becerileri üzerinde önemli ilerlemeler olduğu görülmüştür. Obsuth ve arkadaşları(2006), Ebeveyn Bağlanma Grup Programının uygulamasının ardından algılanan aile fonksiyonlarının değerlendirilmesinde, aile uyumu puanlarında olumlu bir artış saptamışlardır. Üstelik aile üyeleri karşılıklı olarak yakınlık ve aile bağlılığı eğilimi ortaya koymuşlardır. Riesch ve arkadaşları(1993) ise Circumplex Model aile sistemlerinin modeline dayalı olarak geliştirilmiş oldukları ergen-ebeveyn iletişim eğitiminde adaptasyon (uyum), bağlılık ve iletişim temelli program uygulanan tedavi grubundaki ergen ve ebeveynler tedavi aldıktan sonra aile sistemlerinden daha memnun olduklarını bildirmişler; kontrol grubundaki ergen ve ebeveynler ise gittikçe artan memnuniyetsizlik bildirmişlerdir.

Türkiye’ de ise Topçu-Kabasakal (2001), uyum sorunu olan çocukların aile işlevlerinin iyileştirilmesinde anne eğitim gruplarının etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda, eğitim programından sonra uyum sorunlu çocukların sağlıklı aile işlevleri algılarında iyileşme olduğu görülmüştür. Baba katılımının ergen gelişimine etkisini ele alan Kocayörük, Hatipoğlu-Sümer (2009)’ ün uygulama sonrasında elde ettiği bulgular baba katılım eğitiminin, babaların aile işlevlerine yönelik değerlendirmelerine anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir. Utku (1999), çalışmasında, ailelerin çocuklarının eğitim sürecine aktif olarak katılmaları sonucunda, çocukların sadece aile içi birlik alanında ve babaların genel iletişim becerilerinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Özeke-Kocabaş’ ın (2005) ergen ebeveynlerine yönelik bir programın ebeveyn iletişim becerileri üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçladığı araştırmanın nitel bulgularına göre, bu çalışmadaki anne-baba eğitiminin anne/babaların çocuklarıyla olumlu ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olduğu ortaya konulmuştur. Tüm bu araştırma bulgularının yanı sıra, ailenin eğitim sürecinde yer almasının sağlıklı ergen gelişimine katkısının ve ergenlik dönemine ilişkin önleyici çalışmaların önemli bir parçası olduğunu bildiren çok sayıda araştırma da mevcuttur (Demarsh ve Kumpfer, 1986; Elrod ve Rubin, 1993).

Ergenlik dönemi süreç olarak çeşitli kaynaklarda yaş aralıklarında farklılaşma olsa da üç dönemde ele alınmakta ve araştırmanın çalışma grubunu oluşturan bireyler, ergenliğin orta ergenlik olarak tanımlanan döneminde yer almaktadırlar. Bu dönem ergenin anne ve babasından farklılaştığı ve ayrıştığı, kimlik edinme çabalarının yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir (Çakır ve Palabıyıkoglu, 1997: 20). Bu nedenle aile içi ilişki dinamiklerinde ciddi değişimlerin yaşandığı dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemdeki aile içi ilişkilerin yapısı, ailenin işlevlerini sağlıklı biçimde yerine getirip getirmediği konusunda önemli bir belirleyici olarak görülmektedir. Aile üyelerinin birbirlerine karşı ilgili olması, birbirlerinin beklentilerine uygun duygusal tepkiler verebilmesi, çıkan sorunları aile içinde çözümlenebilmesi ve karşılıklı yapıcı bir iletişime sahip olması gerekmektedir (Bulut, 1993: 12-13). Dolayısıyla bu dönemde aile içi ilişkilerin niteliği ergenin sağlıklı kimlik kazanımı sürecinin de belirleyicisi olmaktadır. Ergenin kimlik gelişimi sürecinde aile ve ailenin işlevlerinin etkili olması ve dolayısıyla ergenin ruh sağlığını belirleyen en temel etkenin aile olması nedeniyle bu sistemdeki her bir üyenin, işlevini yerine getirmemesi sistemin diğer üyelerini de etkileyecektir. Bu durumda ergeni ya da ebeveynini bu süreçte

birbirinde ayrı ele almak yeterli olmayacağı ve her iki tarafında yer aldığı çalışmaların daha sağlıklı sonuçlar vereceği görülmektedir.

6. Sonuç ve Öneriler

Araştırmaya ilişkin bulgular genel olarak ele alındığında; ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının deney grubunda yer alan ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları red düzeyini ve sağlıklı aile işlevlerini azaltmakta etkili olduğunu göstermiştir. Türkiye gibi ergen ve ebeveyn ilişkilerinin zorlayıcı olduğu ve birçok sorunu tetiklediği bir ülkede bu tür bir programın ergenin red algısını azaltması ve aile işlevlerinde olumlu bir dönüşüm sağlamasına katkı sağlaması önemlidir. Bu süreç içerisindeki ergen ve ebeveynlerinin ihtiyaçlarının belirlenerek, her iki tarafında yer alacağı uygun programların geliştirilmesi, ergen ruh sağlığını destekleyici projelerin oluşturulmasına ve yürütülmesine katkı sağlayacaktır. Yine bu ergen ebeveyn ilişkilerini geliştirmeye yönelik programların geliştirilmesi ve uygulanması, gencin ve ebeveyninin yaşam kalitelerinin yükselmesine ve dolayısıyla toplumun güçlenmesine de katkı sağlayacaktır.

6.1. Araştırmacılara Öneriler

Bu program, ergenin anne ve babasından farklılaştığı ve ayrıştığı, kimlik edinme çabalarının yoğun olarak yaşandığı bir dönem (Çakır ve Palabıyıkoglu, 1997: 20) olan orta ergenlik olarak isimlendirilen süreçte yer alan ergenlere ve onların ebeveynlerine uygulanmıştır. Program ilk ergenlik olarak isimlendirilen ve bedensel değişim daha hızlı olduğu ortaokul dönemini kapsayan bireylere ve ebeveynlerine yönelik sınılanabilir. Ergenlik dönemindeki risk grupları dikkate alınarak gruplar oluşturulabilir ve bu gruplar ile çalışma yapılabilir. Ebeveyn algısı ölçümleri alınarak programın ebeveyn üzerindeki etkileri de incelenebilir. Program sadece annelerin katılım ile gerçekleştirilmiş, yapılacak araştırmalarda anne-kız ve baba-kız ya da baba-oğul ve anne-oğul gruplarının program içeriğinden nasıl etkileneceği araştırılabilir. Deney ve kontrol grubunda yer alan ergen ebeveyn çiftlerinden son test ölçümlerinden sonra denek kaybı yaşanması nedeniyle izleme çalışması yapılamamıştır. Daha sonra yapılacak araştırmalarda izleme ölçümleri yapılabilir. Araştırma plasebo grubu kullanılmadan gerçekleştirilmiştir. Daha sonra yapılacak araştırmalar için plasebo gruplu çalışmalar yapılabilir.

6.2. Alan Çalışanlarına Öneriler

Okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin önleyici işlevi nedeniyle ergen-ebeveyn ilişkilerinde bu ve benzeri programlarla çalışarak ergenlik döneminde karşılaşılabilecek riskli davranışları önlenemek hedeflenebilir. Yine okul rehberlik servisleri aracılığıyla aile-okul etkileşimi sağlanabilir ve bu sayede çocuğun gelişiminde birinci derecede sorumlu olan ebeveynin bu süreçte daha aktif katılımı sağlanabilir.

Kaynakça

- Accordino, Michael P. & Guerney, B. G. (2003). Relationship enhancement couples and family outcome research of the last 20 years, *The Family Journal*, 11, 162- 166. doi: 10.1177/1066480702250146
- Accordino, M. P., Keat, D. B. & Guerney, B. G.(2003). Using relationship enhancement therapy with an adolescent with serious mental illness and substance dependence.*Journal of Mental Health Counseling*,25/2,152-164. doi: 10.17744/mehc.25.2.n42gkrng359uxwx3
- Akkoyun, F. (1986). Faktöriyel model.*Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19(1), 295-302.

Epli Koç, H., & Kaygusuz, C. (2016). Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul/red düzeylerine ve aile işlevlerine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4338-4355. doi:[10.14687/jhs.v13i3.3898](https://doi.org/10.14687/jhs.v13i3.3898)

- Akkök, F., Kökdemir, H. & Ögetürk, H. (1998). İlköğretimde aile katılımı. Eğitim' 97-98, *TED Ankara Koleji Dergisi*, 7(1), 14-17.
- Arat, N. (1990). Türkiye' de ailenin sürekliliği ve değişim. I. *Aile Şurası Bildirileri*. 17-20 Aralık, Ankara.
- Aydın, A. (2003). *The effect of father involvement training on the fathers involvement level and perceptions of their fathering roles.* (Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Bouma, E.M. C., Ormel, J., Verhulst, F. C. & Oldehinkel, A.J. (2008). Stressful life events and depressive problems in early adolescent boys and girls: the influence of parental depressive symptoms, temperament and family environment. *Journal of Affective Disorders*, 105, 185-193. doi:10.1016/j.jad.2007.05.007
- Bulut, I. (1990). *Aile değerlendirme ölçeği el kitabı*, Ankara: Özgüleş Matbaası.
- Bulut, I. (1993). *Rub hastalığının aile işlevlerine etkisi*, Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Burnett, D. J. (1992). *Improving Parent-Adolescent Relationships: Learning Activities for Parents and Adolescents*, USA: Taylor & Francis.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çakır, Y. & Palabıyıkoglu, R. (1997). Gençlerde sosyal destek-çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması, *Kriz Dergisi*, 5(1), 15-24.
- Davies, P.T. & Windle, M. (1997). Gender-specific pathways between maternal depressive symptoms, family discord, and adolescent adjustment, *Developmental Psychology*, 33, 657-66. doi.org/10.1037/0012-1649.33.4.657
- Demarsh, J. & Kumpfer, K. L. (1986). Family-oriented interventions for the prevention of chemical dependency in children and adolescents, *Journal of Children in Contemporary Society*, 18(1-2), 117-151. DOI: 10.1300/J274v18n01_07
- Doğan, M. & Ceyhan, E. (2008). Genel lise öğrencilerinin aile işlevlerinin ve denetim odaklarının incelenmesi, *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(15), 67-82.
- Elrod, J. M. & Rubin, R. H. (1993). Parental involvement in sexual abuse prevention education, *Child Abuse and Neglect*, 17(4), 527-538. doi:10.1016/0145-2134(93)90027-3
- Ertem, Ü. & Yazıcı, S. (2006). Ergenlik döneminde psiko-sosyal sorunlar ve depresyon. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3 (9), 7-12.
- Falloon, I.R. (1986). Family stress and schizophrenia. Theory and practice. *Psychiatr Clin North Am.* Mar; 9(1): 165-82.
- Ginsberg, B. G. (1995). Parent-adolescent relationship program (pard): relationship enhancement therapy with adolescents and their families (fathers and sons), psychotherapy: *Theory, Research, Practice, Training*, 32(1), 108-112. doi.org/10.1037/0033-3204.32.1.108
- Ginsberg, B. G. (1997). *Relationship enhancement family therapy*, Canada: John Wiley and Sons, Inc
- Gözcü-Yavaş, C. Ö. (2012). Orta ve geç ergenlik dönemindeki ergenlerde tutum ve davranış farklılıkları, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 113-138.
- Guernsey, B. G. (1977). *Relationship enhancement: skill training programs for therapy, problem prevention, and enrichment*. San Francisco: Jossey Bass.

Epli Koç, H., & Kaygusuz, C. (2016). Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul/red düzeylerine ve aile işlevlerine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4338-4355. doi:[10.14687/jhs.v13i3.3898](https://doi.org/10.14687/jhs.v13i3.3898)

- Harper, N. J., Russel, K.C., Cooley, R. & Cupples, J. (2007). Catherine freer wilderness therapy expeditions: An exploratory case study of adolescent wilderness therapy, family functioning, and the maintenance of change. *Child and Youth Care Forum*, 36(2-3), 111-129. DOI 10.1007/s10566-007-9035-1
- Herken, H. & Özkan, İ. (1998). Sigara alışkanlığı ve ana baba tutumu, *Genel Tıp Dergisi*. 8(2), 85-89
- Hines, A. M. (1997). Divorce-related transitions, adolescent development, and the role of the parent-child relationships: A review of the literature. *Journal of Marriage and The Family*, 59, 375-388. DOI: 10.2307/353477
- Hogue, A., Liddle, H. A., Becker, D. & Johnson-Leckrone, J. (2002). Family-Based Prevention Counseling for High-Risk Young Adolescents: Immediate Outcomes. *Journal of Community Psychology*, 30(1), 1-22. DOI: 10.1002/jcop.1047
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). Geleneksel normlar-çağdaş normlar ve çağdaş aile. I. *Aile Şurası Bildirileri*. 17-20 Aralık, Ankara.
- Kanyas, R. (2008). *The influence of sibling configuration and parental acceptance-rejection on the quality of sibling relationship*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Karabekiroğlu, K. (2009). *Anne-babalar için ergen ruh sağlığı rehberi*. Ankara: Say Yayınları.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kocayörük, E. & Hatipoğlu -Sümer, Z. (2009). The effects of father involvement training on family functioning and adolescents' peer relations. *Journal of Theory and Practice in Education*, 5(7), 3-7.
- Khaleque, A. & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance/rejection and psychological adjustment: a meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54-64. DOI: 10.1111/j.1741-3737.2002.00054.x
- Kumpfer, K. L. (1998). Selective prevention interventions: the strengthening families program. *NIDA Research Monograph Series*, 177, 160-207.
- Kumpfer, K. L. & Alvarado, R. (2003). Family-strengthening approaches for the prevention of youth problem behaviors. *American Psychologist*, 58(6-7), 457-465. doi.org/10.1037/0003-066X.58.6-7.457
- Laible, D. J., Carlo, G. & Raffaelli, M. (2000). The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(11), 45-59. DOI 10.1023/A:1005169004882
- Larson, D. (1984). *Teaching psychological skills: models for giving psychology away*. California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Lederman, R. P., Chan, W. & Roberts-Gray, C. (2008). Parentadolescent relationship education (PARE): program delivery to reduce risks for adolescent pregnancy and STDs. *Behavioral Medicine*, 33(4), 137-144. DOI: 10.3200/BMED.33.4.137-144
- Mertens, D. M. (2005). *Research and evaluation in education and psychology: integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods*. USA: SAGE Publications, Inc.
- Mino, M. (2012). Clarifying communication competencies through an interdisciplinary approach to communication pedagogy. *Journal of the Association for Communication Administration*, 31(1), 14-28.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Massachusetts: Harvard University Pres.

Epli Koç, H., & Kaygusuz, C. (2016). Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul/red düzeylerine ve aile işlevlerine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4338-4355. doi:[10.14687/jhs.v13i3.3898](https://doi.org/10.14687/jhs.v13i3.3898)

- Moretti, M. M., Holland, R., Moore, K., & McKay, S. (2004). An attachment based parenting program for caregivers of severely conduct disordered adolescents: preliminary findings. *Journal of Child and Youth Care Work*, 19, 170–179.
- Myers, H. F., Alvy, K., Arlington, A., Richardson, M. A., Marigna, M., Huff, R., Main, M. & Newcomb, M. D. (1992). The impact of parent training program on inner-city African-American families. *Journal of Community Psychology*, 20, 132-146. doi: 10.1002/1520-6629(199204)20:2<132::AID-JCOP2290200204>3.0.CO;2-Z
- Obsuth, I., Moretti, M. M., Holland, R., Braber, K. & Cross, S. (2006). Conduct disorder: new directions in promoting effective parenting and strengthening parent-adolescent relationships. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 15(1), 6-15.
- Openshaw, D. K., Mills, T. A., Adams, G. R. & Durso, D. D. (1992). Conflict resolution in parent-adolescent dyads the influence of social skills training. *Journal of Adolescent Research*, 7(4), 457-468.
- Oskay, G. (1986). Ana-baba ergen ilişkilerini geliştirici öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 77-93. doi: 10.1177/074355489274004
- Özeke-Kocabaş, E. (2005). *The effects of a parent training on different dimensions of parent adolescent relationships*. (Doktora Tezi) Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Pehlivan, H. (2008). Anne eğitim programının etkililiğinin değerlendirilmesi, *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(15), 55-67.
- Riesch, S.K., Tosi, C. B., Thurston, C. A., Forsyth, D. M., Kuenning, T.M.S. & Kestly, J. (1993). Effects of communication training on parents and young adolescents. *Nursing Research*, 42(1), 10-16.
- Robin, A. L. & Foster, S. L. (2003). *Negotiating parent-adolescent conflict: a behavioral-family systems approach*. New York: Guilford Press.
- Robin, A.L. (1981). A controlled evaluation of problem-solving communication training with parent-adolescent conflict. *Behavior Therapy*, 12(5), 593–609. doi:10.1016/S0005-7894(81)80132-3
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person*. Boston: Houghton Mifflin. http://s-f-walker.org.uk/pubsebooks/pdfs/Carl_Rogers_On_Becoming_a_Person.pdf
- Rohner, R. P (1990). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. Storrs, CT: Rohner Research.
- Rohner, R. P. (2005). Glossary of significant concepts in parental acceptance-rejection theory. 15 Temmuz 2011, <http://csiar.uconn.edu/wpcontent/uploads/sites/494/2014/02/Glossary.pdf>
- Rohner, R. P., Khaleque, A. & Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: theory, methods, cross-cultural evidence and implications, *ETHOS*, 33(3), 299-334. DOI: 10.1525/eth.2005.33.3.299
- Sanders, M. R. (2000). Community-based parenting and family support interventions and the prevention of drug abuse. *Addictive Behaviors*, 25(6), 929–942. doi:10.1016/S0306-4603(00)00128-3
- Sanders, M.R., Markie-Dadds, C. & Turner, K. (2003). Theoretical, scientific and clinical foundations of the triple p-positive parenting program: a population approach to the promotion of parenting competence. *Parenting Research and Practice Monograph*, 1, 1-23.

Epli Koç, H., & Kaygusuz, C. (2016). Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul/red düzeylerine ve aile işlevlerine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4338-4355. doi:[10.14687/jhs.v13i3.3898](https://doi.org/10.14687/jhs.v13i3.3898)

Scuka, R. (2005). *Relationship enhancement therapy: healing through deep empathy and intimate dialogue*. Newyork: Taylor&Francis Group, LLC.

Smetana, J.G. (2011). *Adolescents, families, and social development: How adolescents construct their worlds*. West Sussex, England: Wiley-Blackwell, Inc.

Topçu-Kabasakal, Z. (2001). *Uyum Sorunlu Çocukların Aile İşlevlerini İyileştirmede Anne Eğitim Gruplarının Etkisi*.

(Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Utku, D. Ö. (1999). *The effects of a parental involvement program on the academic and social development of 6 th grade children and their parents*. (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Varan, A. (2005). Relation between parental acceptance and intimate partner acceptance in Turkey: Does history repeat itself? *Ethos*, 33(3), 414-426. DOI: 10.1525/eth.2005.33.3.414

Extended English Abstract

Introduction

Today contrary to the traditional adolescence perception, overcoming this period successfully which is accepted as a transition period in which cognitive, biological and social changes occur is possible with the quality of the relations of adolescents with their parents and peers (Laible, Carlo, Raffaelli, 2000: 46). Single-sided bossy structure and confliction in adolescent-parent relations is related with low psycho-social adoption for adolescents (Smetana, 2011: 18) and at this point the relation between adolescent-parent emerges as a powerful determinant of adolescent's development. Especially lack of warm positive relation with parents; insecure attachment; harsh, inflexible, strict and incoherent discipline practices; insufficient control practices; parent confliction and parent psychopathology increase risk of developing important behaviours and emotional problems. Also, when the family fulfils their functions properly it is possible that adolescents would be grown as healthy individuals who have self-confidence and positive emotions (Sanders, 2000: 229; Doğan and Ceyhan, 2008: 68).

For the healthy family life of families and young people, they must improve making effective communication, develop life skills and solve daily life problems effectively and understand and accept each other. Therefore, the aim of this study is to analyze the effect of adolescent-parent relation development which was formed including the adolescent in strengthening family relations on rejection level perceived from parents by adolescents and on family functions. In this sense; two hypotheses were tested:

1. There is a significant difference between rejection scores of adolescents who participated in adolescent-parent relation development program and who didn't.
2. There is a significant difference between unhealthy family function scores of adolescents who participated in adolescent-parent relation development program and who didn't.

Methodology

In the study, quasi-experimental design was used in order to determine the effect of adolescent-parent relationship enhancement on perceived parent rejection and family functions perception. Adolescents have participated in study group with their mother yet measurements were done through perception of adolescents. Parental Objection-Rejection Scale (PARQ/Child) and Family Assesment Device (FAD) were used as pre-test-post-test. Sessions lasted for 10 weeks and 120 minutes. No study was carried out with the control group. In the analysis of data,

“2x2 Two Factor ANOVA for Repeated Measures” technique was used which is a suitable technique to be used in mixed design.

Findings

As a result of analyses, there has been a significant decrease in rejection scores perceived from parents by adolescents (experiment group) who have participated in adolescent-parent relationship enhancement program compared to rejection scores perceived from parents by adolescents (control group) who have not participated in this program. Moreover, there has been a significant decrease in unhealthy family function scores of adolescents (experiment group) who have participated in adolescent-parent relationship enhancement program compared to unhealthy family function scores of adolescents (control group) who have not participated in this program.

Discussion

Result of study put forward that the program is effective in decreasing rejection scores perceived by adolescents. It has a critical importance that the adolescent feel being accepted by the parents in the process of development a healthy identity. Although the importance of peer effect has increased in this period, parents are still the most essential determinant of the development of adolescent in this period (Karabekiroğlu, 2009: 159). Therefore, contrary to what is believed, in this period adolescent's need for having affection, being accepted and approved by parents still continues in this period. In this context, with this program which enable parents and adolescents, who are prepared in compatible with the characteristics of period and basic confliction fields, to accept themselves and each other more and express their feelings more clearly, communication has become more clear as a result of exhibiting mutual understanding acceptance and respect in between adolescent-parent couples, expressing negative and positive feelings about themselves and each other and accordingly receiving behaviour of acceptance from parents might have increased as well. Exercises which improve assertiveness relation which is thought to be resource in strengthening acceptance perception of the adolescent were included in this program and caused reinforcement in mutual confidence between adolescent-parents and the style of assertiveness relation is thought to serve as a source in decreasing rejection perception of adolescents.

Another result of the study puts forward that the program is effective in decreasing unhealthy family function perception of adolescents. This is a period in which the adolescent becomes different and dissociated from mother and father and efforts of acquiring an identity is dense (Çakır and Palabıyıköğlü, 1997: 20). Therefore, serious changes are observed in intrafamilial relation dynamics. In this period the structure of intrafamilial relations is regarded as an important determinant about whether the family fulfil their function healthy or not. Family members should deal with each other sincerely, give suitable emotional reactions to each other problem, solve the problems within family and have mutual constructive relation that would cover all of them (Bulut, 1993: 12-13). Therefore the quality of intrafamilial relation in this period also becomes the determinant of the process of gaining identity. Family and family functions are effective in the process of identity development of adolescent and thereby the most essential factor which determine mental health of adolescent is family, so when each member in this system does not fulfil their function it would influence other members of the system as well. In this circumstances, it would not be sufficient to analyze adolescent or the parent separately in this process. Studies in which both sides are included would give healthier results.